

Els interessos creats

(Lectures sobre la crisi econòmica)

Suplement del Quadern núm. 184 de CJ - (n. 218) - Juny 2013
 Roger de Llúria, 13, 08010 Barcelona - Tel. 93 317 23 38
 info@fespinal.com - www.cristianismeijusticia.net

La crisi ha desencadenat molta literatura. Sugerim aquí alguns títols significatius.

1. La història de la crisi

A escala mundial va ser narrada per Leopoldo ABADÍA a *La crisi ninja i altres misteris de l'economia actual* (Barcelona, labutxaca, 2010) que explicava com la decisió d'alguns banquers de prestar a deutors insolvents, esperant enriquir-se així, va acabar per desencadenar una hecatombe mundial.

Dos anys després, cenyint-se a Espanya i amb moltes anècdotes concretes, Ernesto EKAIZER va publicar *Indecentes. Crònica de una atraco perfecto* (Madrid, Espasa, 2012). Per si títol i subtítol no fossin prou clars, el llibre porta un avanttítol que resa: *Por qué lo llaman crisis cuan-*

do es una estafa. Com a fil conductor del llibre pot servir la frase de la pàgina 51: «Existeixen interessos creats que obstaculitzen la capacitat intel·lectual d'economistes i analistes».

2. Sortides de la crisi

Juan TORRES LÓPEZ, *Contra la crisis, otra economía y otro modo de vivir*, Madrid, HOAC, 2011. Va ser dels primers que van aixecar la veu a Espanya per denunciar que les polítiques contra la crisi només serviran perquè els grups oligàrquics s'enriqueixin i augmentin més el seu poder, i perquè milions de persones s'empobreixin més. Escrit amb un *pathos* contagiós, posa de relleu els silencis interessats que acompanyen moltes declaracions dels nostres governs i aporta moltes da-

des comparatives que ajuden a obrir els ulls i a saber on som, subratllant aquestes paraules de Mayor Zaragoza: «Cal fer front a aquests pocavergonyes que ens deien que no hi havia mitjans per reduir a la meitat la fam al món...; aquells mateixos que després parlaven de 700.000 milions de dòlars per rescatar les financeres i dir-los que ara toca rescatar els desafortunats». Sosté que «una altra economia és possible». Però... és «una economia amb més ètica, més política i més amor».

ECONOMISTAS FRENTE A LA CRISIS (EFC), *No es economía, es ideología*, Barcelona, Deusto, 2012. Dotze economistes agrupats sota la sigla EFC sostenen aquí que «la crisi s'ha convertit en una coartada per canviar la nostra forma de convivència social» (p. 10). Es va produir per falta de regulació i se la vol resoldre desregulant més. D'això en diuen hipòcritament reformes però, en realitat, són «contrareformes» (p. 11), l'objectiu de les quals és «reduir dràsticament la labor de l'estat com a redistribuïdor de rendes» i «modificar els equilibris entre empresaris i treballadors en el si de l'empresa» (p. 42), traient força als sindicats. Aquests interessos es disfressen sota una ideologia insistent: tota proposta alternativa «és perversa» (només servirà per empitjorar), «és inútil» (perquè l'economia funciona per lleis inalterables) i a més suposa «un risc massa alt» (p. 261). Com tots els llibres de diversos autors, és desigual, pretén parlar de tot (finances, mercat de treball, fiscalitat, bancs, energia, medi ambient...), i alguns capítols són minuciosament tècnics.

Paul KRUGMAN, *¡Acabad ya con esta crisis!*, Barcelona, Crítica, 2012. Un al·legat en favor de polítiques keynesianes, que ens van treure de la crisi anterior i avui

són rebutjades interessadament pels grans poders de la terra. El resultat de la crisi està sent tornar els riquíssims encara més rics i els treballadors normals o de les classes mitjanes cada vegada més pobres (p. 83-95). I «el més indignant és que no hi ha cap necessitat que passi el que està passant» (p. 29), llevat que «és difícil aconseguir que un home entengui alguna cosa quan el seu salari depèn del fet que no ho entengui» (p. 97)... Sosté que les mesures que s'estan prenent ens fan anar a pitjor i que hauríem de fer el contrari. L'austeritat és bona per a temps d'auge però no de depressió. L'estalvi és una conducta lògica en l'àmbit personal però, quan en un moment de perill tots l'apliquen, resulta tan desastrosa com quan tots s'entesten a sortir alhora i per la mateixa porta d'un recinte que s'està cremant. Per tant: cal activar la demanda i això només ho pot fer el govern creant obra pública (i, si cal, imprimint diner, que serà una forma de devaluació). Perquè el problema no és el deute en si, sinó qui deu els diners. L'autor critica el to moralista amb el qual Alemanya fustiga la resta de països en interès propi (p. 33). Europa havia d'haver actuat com Islàndia. El problema ha sigut que molts països europeus no tenien moneda pròpia (p. 194).

En conclusió: «Els canvis en la despesa governamental mouen la producció i l'ocupació en la mateixa direcció: si es gasta més creixeran tant el PIB com l'ocupació, si es gasta menys minvaran ambdós» (p. 225-226). «Els riscos de fer massa poc són molt superiors als d'assumir-ne de més» (p. 228).

3. Lliçons de la crisi per al futur

Reinhard MARX, *El capital. Un alegato a favor de la Humanidad*, Barcelona,

Planeta, 2011. Ironies de la vida: en ple segle XXI apareix un llibre titulat *El capital*, l'autor del qual no és aquell ateu rediviu sinó un bisbe catòlic. Amb cert sentit de l'humor, s'obre amb una carta del Marx d'avui al d'ahir on, després de manifestar-li poques simpaties, l'arquebisbe es pregunta si el seu avantpassat no tindria raó en força coses: com ara que, també en economia, la meua llibertat acaba on comença la llibertat de l'altre. I que avui som esclaus d'un «imperatiu econòmic» (quan alguna cosa produeix beneficis cal fer-la), sense consideracions humanistes o morals en cap dels dos casos.

Les seves referències són O. Nell-Breuning, l'«economia social de mercat» i la Doctrina Social de l'Església. L'estat ha d'intervenir per a «la redistribució de la renda, el creixement econòmic sostingut, la lluita contra la desocupació i la protecció del medi ambient» (p. 95). No arriba a reconèixer que la Doctrina Social de l'Església és inaplicable en el nostre sistema i, per tant, o cal canviar el sistema o la Doctrina Social de l'Església no val per a res. Però s'apropa a això quan afirma que considerar el treball com una mercaderia més, sotmesa «a les lleis suposadament infrangibles del mercat», és incompatible amb la Doctrina Social de l'Església (p. 123). Fustiga l'FMI per no conèixer més polítiques que les que agreugen els problemes socials (p. 269). Denuncia «moltes facultats de ciències econòmiques on els estudiants només aprenen a fer complicats càlculs econòmics» sense aprendre coneixements fonamentals (p. 292). I és recomanable el capítol 6, que narra la crisi del 29 i deixa el lector amb la boca oberta en veure com es repeteix la història i que poc que aprenem els homes.

Cal estar més a l'esquerra que aquest bisbe des d'una visió de l'home seguido-

ra d'E. Mounier que no doni primacia a l'aspecte individual sobre el social sinó que els equipari tots dos. I des d'una reflexió (absent en l'obra) sobre el «dret de propietat» en la moral cristiana. Però si l'Església tingués avui una llarga sèrie de prelats com aquest donaria al món un rostre molt més creïble de l'Evangelí.

La seva conclusió: si no som capaços de respondre al desafiament del moment, «el fantasma de Karl Marx sortirà de la tomba per perseguir-nos» (p. 299).

Terry EAGLETON, *Por qué Marx tenía razón*, Barcelona, Península, 2011. Segons l'autor, el marxisme constitueix «la més perspicaç, rigorosa i exhaustiva» crítica del capitalisme (p. 15). Però aquesta crítica ha sigut rebutjada apel·lant a la filosofia social de Marx, i en nom d'«una nova filosofia social: la de la més descarada cobdícia» (p. 18-19). Ella ens fa consentir amb «el mite que la fabulosa riquesa generada per la forma de producció capitalista acabarà arribant-nos a tots tard o d'hora» (p. 23). Per això el llibre es dedica a reivindicar la filosofia social de Marx, responent a les crítiques que se li van fer.

El comunisme de l'Est tenia molt poc de marxista: Marx no veia possible arribar al socialisme ni en un únic país, ni des d'una economia agrària. Marxistes com Trotski van ser molt crítics amb l'economia russa (p. 36). Marx tampoc no va ser un determinista: la mateixa expressió posterior «socialisme o barbàrie» mostra que en la història hi ha possibilitats obertes però no necessàriament usos correctes d'aquestes possibilitats. Marx tampoc no era un utòpic il·lús: va combatre amb rudes a els socialistes utòpics i seria més fàcil acusar-lo d'una vaguetat imperdonable. Tampoc no era un reduccionista econòmic: «Ni les forces econòmiques

són l'únic determinant» (p. 111), ni aquesta determinació és una causa mecànica, sinó que hi ha una doble direcció entre la «base econòmica» i la «superestructura». Però Marx creu que «només l'econòmic, entès en el seu sentit restringit, ens permetrà transcendir l'econòmic» (p. 126).

Marx no hauria sigut un pensador de la història si no donés importància decisiva a l'esperit. El seu materialisme «té a veure amb donar menjar al famolenc, acollir els immigrants i protegir els pobres de la violència dels rics» (p. 139).

Marx defensa que les necessitats físiques no només ens fan pensar, sinó que a més «modelen la nostra forma de pensar» (p. 143). I «modelen» no vol dir que produeixen.

Ni tenia una idea ja obsoleta de la lluita de classes: en el *Manifest* dedica grans elogis a la burgesia. Però busca aprofitar els seus èxits i evitar que el capitalisme sigui «una força tan emancipadora com catastròfica» (p. 159). Ni va ser promotor de la violència: «Un dels primers decrets dels bolxevics només arribar al poder va ser l'abolició de la pena de mort» (p. 183). Segons W. Benjamin: «La revolució no és el tren que està fora de control, sinó el fre d'emergència amb el qual s'intenta aturar-lo. És el capitalisme el que està descontrolat» (p. 180). Tampoc no creu el marxisme en un estat totpoderós i despòtic. Dificilment va poder ser un apòlogista de l'estat qui va aplaudir la comuna de París. «L'estat que Marx aprovava era el del domini dels ciutadans sobre ells mateixos i no el d'una minoria

sobre una majoria» (p. 193), ja que sabia que l'estat existeix en bona mesura per defensar l'ordre actual que és injust.

Conclou afirmant que Marx segueix vigent no per oferir solucions, sinó pel seu diagnòstic del sistema capitalista.

4. Conclusió

Els nostres autors coincideixen que sota presumptes afirmacions econòmiques només hi ha postures ideològiques que obeeixen a interessos concrets. Aquests interessos afavoreixen només els defensors d'aquestes postures, però no la resta de la societat. Per això resulta incomprendible la impertorbabilitat amb què el nostre govern afirma que només hi ha un camí, i que estem fent bé les coses. Una cita de Krugman defineix les dues postures: «El conservadorisme modern s'entrega a la idea que les claus de la prosperitat són els mercats sense restriccions i la recerca sense traves del benefici econòmic i personal. També defensa que l'expansió de les funcions governamentals posterior a la Gran Depressió només ens ha suposat perjudicis... El que realment veiem és una història en la qual els conservadors es van fer amb el poder, es van posar a desmantellar moltes d'aquelles proteccions del temps de la Depressió... i l'economia es va enfonsar en una segona depressió notablement negativa» (p. 77).¹

José I. González Faus, sj.
Cristianisme i Justícia

1. El que s'ha exposat aquí de manera molt succinta apareixerà més àmpliament en un butlletí d'*Actualidad Bibliográfica*, gener-juny de 2013.